

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет філології

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теоретичні проблеми дериватології

Освітня програма *035.01 Українська мова і література*
(перший бакалаврський рівень)

Спеціальність *035 Філологія*

Галузь знань *03 Гуманітарні науки*

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

м. Івано-Франківськ – 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	<i>Теоретичні проблеми дериватології</i>
Викладач (-і)	<i>кандидат філологічних наук, доцент Пославська Наталія Михайлівна</i>
Контактний телефон викладача	(050) 516-18-97
Е-mail викладача	nata.slavna@ukr.net
Формат дисципліни	Очна
Обсяг дисципліни	кредити ЄКТС – 3 (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Консультації	обговорення загальнометодологічних та загальнонаукових аспектів навчальної дисципліни, особливостей виконання різних форм робіт та відпрацювань згідно з графіком консультацій
2. Анотація до курсу	
<p>Дисципліна «Теоретичні проблеми дериватології» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін підготовки бакалавра-філолога. Вона передбачає поглиблення та систематизацію знань про основи словотвірної морфеміки, традиційні й новітні аспекти словотвору, що є запорукою формування та удосконалення професійної майстерності здобувачів вищої освіти.</p> <p>Упродовж останніх десятиліть словотвір в україністиці виділився з морфології в окрему навчальну дисципліну, і нині він посідає самостійне місце в мовознавстві, функціонує як окремий його розділ зі своїм поняттєвим апаратом, об'єктом і предметом дослідження, специфічною проблематикою. Повноцінна підготовка студентів у вищих навчальних закладах передбачає поглиблене вивчення української мови, її національних ознак на структурно-граматичному рівні, розпізнання спільних і самобутніх рис морфемної та словотвірної підсистем рідної мови в їх реалізації.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p><i>Мета навчальної дисципліни</i> – формування у здобувачів вищої освіти систематизованих наукових знань про словотвірну підсистему сучасної української літературної мови.</p> <p><i>Завдання</i> – забезпечити професійну підготовку майбутніх фахівців, допомогти студентам засвоїти теоретичні проблеми сучасної дериватології, виробити практичні навички з цієї навчальної дисципліни. Зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ подати основні відомості про теоретичні питання сучасної дериватології: основи словотвірної морфеміки, класифікацію морфем як словотворчих засобів; морфонологію та морфотактику морфем; мотиваційні відношення у словотворі; проблеми словотвірної семантики; сучасні аспекти вивчення словотвору; ▪ активізувати процес оволодіння системою теоретичних знань зі словотвірної морфеміки та розуміння їхньої ролі в майбутній професійній діяльності; ▪ закріпити та систематизувати теоретичні знання зі словотвору української мови в процесі виконання вправ, завдань і морфемних та словотвірних розборів слів різних частин мови; ▪ сформувати навички оперування фаховою термінологією; ▪ виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій, прагнення вдосконалювати знання мовних норм (зокрема словотвірних), стежити за змінами мовних норм 	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>У процесі опанування дисципліни бакалаври мають оволодіти такими компетентностями:</p> <ul style="list-style-type: none"> • здатністю розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов; • здатністю бути критичним і самокритичним; 	

- здатністю учитися й оволодівати сучасними знаннями;
- здатністю до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;
- умінням виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатністю працювати в команді та автономно;
- здатністю до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатністю використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії української мови;
- здатністю вільно оперувати лінгвістичною термінологією для розв'язання професійних завдань;
- здатністю комплексно використовувати набуті філологічні та методичні знання у практиці викладання української мови.

Результати навчання:

- знати й розуміти основні поняття словотвірної морфеміки, словотвору, місце дериватології в системі мови;
- встановлювати морфемну структуру слів, визначати й класифікувати морфеми;
- розрізняти морфологічні явища, знати морфотактику одиниць морфемної підсистеми мови;
- здійснювати морфемний аналіз слів різних частин мови;
- визначати словотвірну структуру слова, види словотвірної мотивації;
- знати й аналізувати комплексні словотвірні одиниці, з'ясовувати продуктивність комплексних словотвірних одиниць;
- володіти методикою виведення і формулювання словотвірних значень; виявляти ідіоматичність семантики похідних одиниць;
- здійснювати словотвірний аналіз слів різних частин мови;
- знати й розуміти сучасні аспекти вивчення словотвору.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12 год.
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 год.
самостійна робота	60 год.

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий
П'ятий	035 Філологія 035.01 Українська мова та література	Третій	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Основи словотвірної морфеміки Предмет і завдання морфеміки. Місце морфеміки в системі лінгвістичних дисциплін. Морфема – мінімальна значуща одиниця мови. Морф.	Лекція Практичне заняття Самостійна робота	2; 3; 7; 9	2 год 4 год. 7 год • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати	Поточний контроль – 4 б. Терміноло гічний мінімум – 5 б. Самостійна робота – 0,5 б.	Протягом семестру згідно з розкладом занять

<p>Аломорфи і варіанти морфем. Кореневі й афіксальні морфеми: загальна характеристика, функціональні відмінності. Відмінність морфеми від інших одиниць мови. Основні шляхи розвитку морфем. Класифікація афіксів за:</p> <p>а) місцем розташування у слові;</p> <p>б) функціями;</p> <p>в) способом вираження;</p> <p>г) формою;</p> <p>г) ступенем повторюваності;</p> <p>д) походженням.</p> <p>Співвідношення морфем: полісемія, омонімія, синонімія, антонімія морфем.</p>			<p>завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи</p>		
<p>Тема 2. Морфемна структура слова Поняття морфемної структури слова. Основа слова, її характеристика. Подільність основ. Морфеми з вільним і зв'язаним значенням. Афіксоїди, уніфікси. Історичні зміни у морфемній будові слова. Морфемний аналіз слів. Словники морфемної будови слів. Важкі випадки морфемного членування слів.</p>	<p><i>Лекція</i></p> <p><i>Практичне заняття</i></p> <p><i>Самостійна робота</i></p>	<p>2; 3; 7; 9</p>	<p>2 год.</p> <p>7 год.</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи 	<p>Поточний контроль – 3 б.</p> <p>Термінологічний мінімум – 5 б.</p> <p>Морфемний аналіз слова – 5 б.</p> <p>Самостійна робота – 1 б.</p>	<p>Протягом семестру згідно з розкладом занять</p>
<p>Тема 3. Морфонологія. Морфотактика Морфонологія як наука. Морфонема</p>	<p><i>Лекція</i></p> <p><i>Практичне заняття</i></p>	<p>2; 3; 7; 9</p>	<p>2 год.</p> <p>2 год.</p>	<p>Поточний контроль – 3 б.</p> <p>Термінологічний</p>	<p>Протягом семестру згідно з розкладом занять</p>

<p>як морфологічна одиниця. Морфологічні явища. Морфотактика одиниць морфемної підсистеми мови. Валентність суфіксів і префіксів. Формальні, лексичні, словотвірні й стилістичні обмеження сполучуваності морфем.</p>	<p><i>Самостійна робота</i></p>		<p>7 год.</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи 	<p>мінімум – 5 б. Самостійна робота – 0,5 б.</p>	
<p>Тема 4. Словотвір – самостійний розділ мовознавства Словотвір як лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову. Похідне слово – основна одиниця словотвору. Словотвірна структура слова. Словотвірна мотивація, її види. Словотворення, формотворення і словозміна. Словотвірні ресурси. Основні види формантів. З історії становлення дериватології в українському мовознавстві. Внесок І. І. Ковалика в розвиток дериватології. Прикарпатський дериватологічний центр імені І. І. Ковалика.</p>	<p><i>Лекції</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i></p>	<p>2; 3; 4; 11</p>	<p>2 год. 2 год. 8 год.</p> <ul style="list-style-type: none"> • опрацювати відповідні наукові джерела • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи 	<p>Поточний контроль – 5 б. Термінологічний мінімум – 10 б. Самостійна робота – 0,5 б.</p>	<p>Протягом семестру згідно з розкладом занять</p>
<p>Тема 5. Словотвірна система української мови</p>	<p><i>Лекція</i> <i>Практичне заняття</i></p>	<p>2; 3; 6; 11</p>	<p>2 год. 2 год.</p>	<p>Поточний контроль – 5 б. Термінолог</p>	<p>Протягом семестру згідно з розкладом</p>

Словотвірний тип. Словотвірний ланцюжок. Словотвірна парадигма. Словотвірне гніздо. Словотвірна категорія. Словотвірна пара. Словотвірна модель. Дослідження словотвірних гнізд і словотвірних парадигм в українському мовознавстві. Національні особливості словотвірної системи української мови. Поняття продуктивності комплексних словотвірних одиниць.	<i>Самостійна робота</i>		8 год. • опрацювати відповідні наукові джерела • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи	ічний мінімум – 5 б. Самостійна робота – 0,5 б.	занять
Тема 6. Проблеми словотвірної семантики Теоретичні питання словотвірного значення. Трактування словотвірної семантики крізь призму теорії номінації. Три типи деривації. Методика виведення й формулювання словотвірного значення. Ідіоматичність семантики похідної одиниці.	<i>Лекції</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i>	4; 6; 8; 10; 11	2 год. 1 год. 7 год. • опрацювати відповідні наукові джерела • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи	Поточний контроль – 5 б. Колоквіум – 5 б. Самостійна робота – 0,5 б.	Протягом семестру згідно з розкладом занять
Тема 7. Способи словотворення Класифікація способів словотворення. Морфологічні способи словотворення.	<i>Лекції</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i>	3; 4; 11	3 год. 8 год. • опрацювати	Поточний контроль – 5 б. Словотвірний аналіз слова – 5 б. Самостійна робота –	Протягом семестру згідно з розкладом занять

<p>Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення. Лексико-синтаксичний спосіб словотворення. Лексико-семантичний спосіб словотворення. Змішані способи словотворення. Словотвірний аналіз слова. Словотвірні словники. Особливості способів творення оказіональних слів.</p>			<p>відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи</p>	<p>1 бал</p>	
<p>Тема 8. Сучасні аспекти вивчення словотвору Проблеми основоцентричної дериватології. Семантика й валентність – доміантні детермінанти словотворчого потенціалу твірних. Нормативні чинники, які визначають дериваційну активність базем. Елементарні словотвірні одиниці у структуруванні тексту. Похідні слова в організації тексту. Текстотворчі потенції комплексних словотвірних одиниць. Формування конотативного компонента семантики тексту словотвірними засобами.</p>	<p><i>Лекції</i> <i>Практичне заняття</i> <i>Самостійна робота</i></p>	<p>5; 6</p>	<p>2 год. 2 год. 8 год. • опрацювати відповідні наукові джерела; • виконати завдання і вправи, указані в інструктивно-методичних матеріалах до практичних занять і самостійної роботи</p>	<p>Термінологічний мінімум – 5 б. Контрольна робота – 20 б. Самостійна робота – 0,5 б.</p>	<p>Протягом семестру згідно з розкладом занять</p>

6. Система оцінювання курсу	
Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. (Див.: пункт 9.3. Види контролю Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»). Загальні 100 балів передбачають: 30 балів – поточний контроль; 30 балів за термінологічні диктанти; 10 балів за морфемний та словотвірний аналізи слів; 5 балів за самостійну роботу; 5 балів за колоквиум; 20 балів за контрольну роботу
Вимоги до письмової роботи	Концептуально конкретне й емпірично верифіковане висвітлення питань.
Практичні заняття	Оцінюється за п'ятибальною системою
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів
7. Політика курсу	
<p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p> <p>У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1 https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/code_of_honor.doc?fbclid=IwAR14PNKG9iKdUn4NJsjoX0rOCZr7YVFeNGdlgE3J2alaDNsc_GiizOs3_NQ</p>	
8. Рекомендована література	
<p>1. Академічна доброчесність. URL: https://naqa.gov.ua/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/</p> <p>2. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір : навчальний посібник.</p>	

- Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 184 с.
3. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1999. 207 с.
 4. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія : навчальний посібник. Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. 190 с.
 5. Грещук В. В. Нариси з основоцентричної дериватології / Василь Грещук, Роман Бачкур, Ірина Джочка, Наталя Пославська ; за ред. Василя Грещука. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. 348 с.
 6. Грещук В. В. Студії з українського мовознавства : вибрані праці. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. 520 с.
 7. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. Київ : УкрНДПСК, 1998. 162 с.
 8. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений: Семантика производного слова. Москва : Наука, 1981. 200 с.
 9. Морфемна структура слова. Київ : Наукова думка, 1979. 334 с.
 10. Семантические вопросы словообразования. Значение производящего слова. Томск : Изд-во Томск. ун-та, 1991. 271 с.
 11. Словотвір сучасної української літературної мови / за ред. М. А. Жовтобрюха. Київ : Наукова думка, 1979. 406 с.

Викладач кандидат філологічних наук, доцент **Пославська Наталія Михайлівна**